

Vélemény az Európai Unió lisszaboni stratégiájához készült NEMZETI AKCIÓPROGRAM A NÖVEKEDÉSÉRT ÉS FOGLALKOZTATÁSÉRT, 2008–2010

(Szakmai-társadalmi partnerségre kerülő olvasat, 2008. augusztus) című anyagról

Általános vélemény

Az anyag meglehetősen egyoldalú, számos esetben elhallgatja vagy lekicsinyli a problémákat, miközben az eredményeket túlzottan felnagyítja.

Túl sok helyen szerepel, hogy a kormány „kezdeményezi, tervezi” bizonyos intézkedések megvalósítását, „megvizsgálja” az intézkedések megvalósításának lehetőségét. Ezek egyrészt gyenge pótléknak tűnnek a tényleges megvalósítás helyett (annál is inkább, mert ezek az intézkedések nagyrészt már régóta esedékesek), másrészt sokszor csak általánosságok fogalmazódnak meg határidők és célszámok nélkül.

Az anyagban megjelölt egyik legfontosabb cél az üvegházhatású gázok kibocsátásának legalább 16-25 százalékos csökkentése 2025-ig az 1990-es évhez viszonyítva. Ennek teljesítése megkerülhetetlen, viszont az anyag számos részében előírányzott feladatok ennek ellentmondanak.

A fentiek következtében anyag összességében elfogadhatatlan, mint nemzeti akcióprogram.

Részletes vélemény

5. oldal:

Az anyag szerint „A költségvetési konszolidáció hatására bekövetkezett növekedésllassulást 2007-ben elsősorban az állami ágazatokban (közigazgatás, oktatás és egészségügy) meghozott hatékonyságjavító intézkedések (...) visszafogása okozta.” Ezekon a területeken összességében nem tudunk érdemi hatékonyságjavulásról, csupán súlyos megszorításokról. Sajnos az anyagra általában jellemző ez a „szépítés”. (Részletesebben ld. a továbbiakban.)

11. oldal:

Az anyag a költségvetési fegyelem erősítéséről szól. Ez részben igaz, amit az is mutat, hogy csökkent a költségvetési hiány. Másrészt viszont az elmúlt években számos olyan intézkedés történt, ami lazítja a költségvetési fegyelmet. Ilyen volt például a kiemelt beruházásokról szóló törvény, az állami vagyonról szóló törvény, valamint a hosszú távú kötelezettségek vállalásának egyes szabályairól szóló 152/2008. Korm. rendelet elfogadása. Továbbra is nagyrészt átláthatatlanok maradtak az állami támogatások, adókedvezmények, amint azt az Állami Számvevőszék (ÁSZ) is megállapította. A költségvetési fegyelem lazulásához járul hozzá az államapparátus meggyengítése is, ami 2004 óta folyik.

12. oldal:

Az anyag szerint „a központi közigazgatásban növekedett a hatékonyság”. Sajnos, ennek éppen az ellenkezője tapasztalható. Amint azt a TÁRKI elnöke nemrég – az intézet kutatási eredményeire alapozva – megállapította, „a közigazgatás tudatos politikai szétzilálása történt 2004 után”ⁱⁱ Az állami intézményrendszer leépítése és ezzel együtt a jogbiztonság romlása egyúttal azt is jelenti, hogy számottevő veszteség következett be nemzeti vagyonunkban.ⁱⁱⁱ

Az állami vagyonról szóló törvényt az anyag úgy mutatja be, mintha az „az államháztartás megalapozottságát és hatékonyságának javítását” szolgálná. Mi sem áll távolabb a valóságtól! Ez a törvény a rablógazdálkodást intézményesíti, a nemzeti vagyon további elherdálásához nyújt a korábbinál is több lehetőséget. Annak nyit még inkább szabad utat, ami az eddigi privatizáció jelentős hányadában is tapasztalható volt: egy szűk, kiválasztott kör messze áron alul jut hatalmas vagyonhoz – ráadásul olyan vagyonhoz, ami alapvető nemzeti kincsünket (például műemlékek, egyéb történelmi emlékek) alkotják, illetve az itt élő emberek létfeltételeit képezik (például az ivóvíz).

Az egészségügyet a pillanatnyilag „megtakarított” állami kiadások szempontjából elemzi az anyag, és elismerően nyilatkozik ezekről a megtakarításokról. Nem tudunk meg viszont semmit arról, miként alakult a lakosság egészsége, élettartama, egészségben megélt éveinek száma, termékenysége a „reform” következtében, pedig egy egészségügyi reformnak a legfőbb célja csak az emberek egészségének megőrzése, javítása lehet. Azt sem tudjuk meg, hogy megszorítások következtében bekövetkezett többlet egészségkárosodások mekkora közvetlen és közvetett kiadásokat jelentettek és fognak jelenteni az országnak.

13. oldal:

Az anyag szerint a közoktatás hatékonyabbá vált, de ezt is elsősorban rövidtávú pénzügyi szempontból szemléli – azaz, hogy mekkora összeget sikerült „megtakarítani”. Megemlíti ugyan bizonyos tárgyi fejlesztéseket, arról viszont mélyen hallgat, hogy az oktatás minőségi javításának alapvető feltételei terén nem javult, hanem romlott a helyzet. A pedagógusok erkölcsi és anyagi megbecsülése a mélyponton van, terheik számottevően növekedtek (ami már

nemcsak túlterhelésükhöz vezet, de elkerülhetetlenül a munkájuk minőségének rovására is megy), a pedagógusképzés nem javult, a továbbképzés sokszor csak formális. Az oktatással kapcsolatos kutatások szintén alapvető fontosságúak lennének, viszont már korábban is mostoha körülmények jellemezték ezt a területet, az utóbbi években pedig további megszorításokat volt kénytelen elszenvetni.

A gázár-támogatás valóban csökkent, ami a fosszilis energiahordozókkal való takarékoskodás szempontjából kedvező fejleménynek tekinthető. Azonban a támogatás módja elhibázott: igazságtalan (kizárólag a vezetékes gázt használókat kedvezményezi, egy szűk csoportot kivéve nincs tekintettel az egy fogyasztó mögött lévő háztartás-létszámra, nem tud megfelelő különbséget tenni a valóban rászoruló és a jómódúak között, továbbá minél több gázt használ egy háztartás, annál több támogatást kap), jelentős adminisztrációval jár, és nem ösztönöz takarékosagra.

16. oldal:

Az anyag szerint „az általános közszolgáltatásokra fordított kiadások aránya magas”, azonban ezt a kijelentést semmivel nem támasztja alá. Azt se mondja meg, hogy a közszolgáltatásokon belül mely meggondolásból, mely céllal és hol kellene csökkenteni (vagy esetleg éppen növelni) a ráfordításokat.

17. oldal:

Az adószerkezetről szóló rész „elfelejti” megemlíteni a magyar gazdaság egyik legsúlyosabb problémáját, az évi ezermilliárd forint nagyságrendűre becsült adócsalást. Nem szól a másikkal, nem kevésbé súlyos problémáról sem (amit pedig az EU anyagai rendszeresen megemlítenek), nevezetesen arról, hogy az adók nem felelnek meg a társadalmi igazságosság és a gazdasági ésszerűség követelményeinek, mivel nem segítik elő, hogy az árak a tényleges költségeket tükrözzék, illetve megfeleljenek a társadalompolitika deklarált céljainak, sőt, összességükben éppen ellenkezőleg hatnak. Ez pedig hibás döntéseket idéz elő a gazdaság minden szintjén és társadalmi hatásai is rendkívül hátrányosak.^{iv}

29. oldal:

Az anyag szerint „az atomenergiának hosszú távon is folyamatos és jelentős szerepet kell kapnia a hazai energiaellátásban, ugyanakkor meg kell oldani a nukleáris hulladékok végleges elhelyezésének kérdését.” Egyrészt semmivel nem támasztja alá, hogy akár gazdasági szempontból is ez lenne a leghatékonyabb megoldás, vagyis hogy az erre a célra fordítandó összeg nem hasznosul hatékonyabban és nagyobb biztonsággal, amennyiben azt energiahatékonyságra, energiatakarékosra és megújuló energiára fordítják. (Nem elfogadható az az érvelés, hogy mind ez utóbbiak, mind az atomenergia fejlesztése szükséges, és az egyik nem zárja ki a másikat. Amint ugyanis azt a gyakorlatban eddig is tapasztalhattuk, az energiahatékonyságra évente néhány milliárd forint állami támogatás jut, miközben egy új atomerőmű létesítésének költsége egyes források szerint a 2000 milliárd forintot is elérheti. Tehát csak akkor beszélhetnénk egymást kiegészítő elemekről, ha az energiahatékonyság javításá-

ra legalább akkora összeg jut, mint amekkorát az új atomerőműre terveznek.) Másrészt a nukleáris hulladékokra vonatkozó kijelentés a jókivánság szintjén marad, ami korántsem megnyugtató.

30. oldal:

Örvendetes, hogy a kormány benyújtotta az Európai Bizottságnak az összességében igen előremutató Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Tervet, azonban a számokból kiderül, hogy azt nem hajtják végre, hiszen szinte elenyésző összeget terveznek fordítani erre a célra (legalább egy nagyságrenddel kevesebbet, mint amennyi szükséges).

31. oldal:

Az anyag joggal említi meg a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia országgyűlési elfogadását, mint jelentős előrelépést, azonban arról hallgat, hogy a gyakorlati végrehajtás súlyos akadályokba ütközik. (Egyebek mellett hiányzik a határidőket és költségeket is tartalmazó részletes intézkedési terv.)

33. oldal:

Az anyag kiemeli az Európai Bizottság „országspecifikus figyelemfelhívását”, amely szerint „az állami támogatások csökkentése és átalakítása szükséges”, azonban az ezt követő rész gyakorlatilag nem erről szól. Pedig ez szintén a magyar gazdaság és társadalom egyik rákfenéje.

„...a gyakran tapasztalt sírás ellenére a magyar állam az adófizetők pénzéből meglehetősen gálánsan osztogat. A hazai költségvetésből kifizetett támogatások ugyanis a GDP 1,57 százalékát teszik ki, az EU25 átlagának mintegy háromszorosát, de az EU10 átlagánál is 60 százalékkal nagyobbat. Ismerve az ilyen jellegű nemzetközi összehasonlítások számtalan bizonytalanságát, nehezen vitatható, hogy a magyar támogatottsági szint a közvetlen versenytársakéhoz képest kiugróan magas. Ami ennél is fontosabb: az üzleti szférát érintő támogatások nem igazán érződnek a növekedési potenciál emelkedésében és az annyira áhított versenyképesség javulásában. Nehezen cáfolható gyanú, hogy a hazai támogatások jelentős része „kidobott pénz”, és a legjobb szándékok ellenére sem szolgálja az alapvető gazdaságpolitikai célokat, például a növekedést, a térségfejlesztést, a szakképzést stb., csupán az életképtelen vállalkozások agóniáját hosszabbítja meg.”^{vi}

„Kilencmilliárd forintot pazarolt el a kormány az elmúlt két évben – a szolgáltató központok támogatására. Az Ericsson volt elnöke szerint ugyanis a Magyarországra érkezett központok akkor is idejöttek volna, ha egy fillér állami támogatást se kapnak.”^{vi}

„... túl sok támogatás és a pályázat. Olyanra is adnak támogatást, amire nem volna szabad. (...) Nem csak azért, mert csúnya dolog az adófizetők pénzét használni, hanem mert egy termék vagy egy szolgáltatás annál hamarabb lesz jó és kész, minél hamarabb fizet érte a valódi vevő. A valódi vevő az, aki kiveri a minőséget. Az állami osztogató nem fogja. Rossz esetben korrump, jó esetben a legjobb indulata szerint fogja megítélni, hogy jó vagy nem jó. (...) minél tovább folyik a fejlesztés támogatásból, annál később jelenik meg az igényes ve-

vő, amely épp annyira meghatározza a termék minőségét, mint a gyártó. Ez óriási idő- és pénzvesztést jelent, rendkívül rontja a versenyképességet.^{vii}

Az ÁSZ is komoly bírálatokat fogalmazott meg az állami támogatásokkal kapcsolatban és javaslatokat is tett a helyzet javítására⁸, azonban ezekről szintén hallgat az anyag.

Az anyag kiemelt fontosságot tulajdonít a Magyar Logisztikai Stratégiának, amelyről az illetékes minisztérium megbízásából készült környezeti elemzés is megállapítja, hogy környezetileg fenntarthatatlan folyamatokat erősít és nemzetgazdasági szempontból is vitatható.

37. oldal:

Az anyag szerint „a hatóságok tevékenységében az engedélyezésről az ellenőrzésre tevődik át a hangsúly az állam jogérvényesítésének biztosítása érdekében.” Egyrészt a hatóságokat az elmúlt években oly mértékben leépítették, hogy aligha lesznek képesek megfelelően elvégezni az ellenőrzéseket, bár ezek fokozása valóban sürgető. Másrészt a jogérvényesítés jelenlegi magyarországi helyzetében rendkívül aggályos és óriási károkat okozhat az engedélyezési eljárás elhagyása.

41. oldal:

Amint arra már a KÖZOP értékelésénél⁹ rámutattunk, Magyarország közlekedéspolitikája gazdasági, társadalompolitikai és környezetvédelmi szempontból egyaránt tarthatatlan.

A köz- és a magánszféra együttműködésének (PPP) kizárólag az előnyeit hangsúlyozza az anyag, a hátrányairól hallgat, pedig az eddigi tapasztalatok (és az ÁSZ) vizsgálatai alapján ez utóbbiról is bőven lehetne írni.

42. oldal:

Az anyag szerint „az egészség javítását, a betegségek megelőzését, az emberhez méltó élet meghosszabbítását (...) az Egészség Évtizedének Népegészségügyi Programja valósítja meg. Ez a program – legalábbis az, amit papíron leírtak – valóban elismerésre méltó. A gyakorlatban azonban (számos egyéb programhoz és stratégiához hasonlóan) alig valósult belőle meg valami, sőt, vannak területek, ahol egyenesen visszalépések történtek. A program végrehajtásáért felelős ÁNTSZ forrásait, létszámát az elmúlt 4 évben kevesebb mint a felére csökkentették.

Budapest, 2008. szeptember 15.

*Lukács András
a Levegő Munkacsoport elnöke*

ⁱ http://www.nfu.hu/download/Nemzeti_Akcioprogram_-_TERVEZET.PDF

ⁱⁱ **Társadalmi Riport 2008: az állam nagyon sokat költ, de rosszul.** Népszabadság, 2008. szeptember 10.
<http://nol.hu/cikk/506498/>

ⁱⁱⁱ Részletes magyarázatát ld.: **Mi képezi a nemzetek vagyonát?**
http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/vilagbank-nemzetivagyon0804.pdf

^{iv} A téma részletes kifejtését ld.: **Az államháztartás ökoszociális reformja,**
http://www.levego.hu/letoltes/kiadvanyok/zoldkolts_tan_2008.pdf

^v Hegedűs Miklós, a GKI Energiakutató és Tanácsadó Kft. ügyvezető igazgatója: **Ki hol söpörjön?** Világ gazdaság, 2008. január 23. <http://www.vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=205138>

^{vi} **Központra pazarol az állam?** Népszabadság, 2008. február 11. <http://nol.hu/cikk/480932/>

^{vii} **Pénz az asztalon.** Beszélgetés Bojár Gáborral, a Graphisoft igazgatóságának elnökével. Lélegzet, 2008. nyár,
<http://www.lelegzet.hu/archivum/2008/02/3532.hpp>

⁸ **Jelentés a gazdaságfejlesztés állami eszközrendszerének működésének ellenőrzéséről,** 2008. március,
[http://www.asz.hu/ASZ/jeltar.nsf/0/93AE9ABEC89EB8E7C1257418004C0DAC/\\$File/0802J000.pdf](http://www.asz.hu/ASZ/jeltar.nsf/0/93AE9ABEC89EB8E7C1257418004C0DAC/$File/0802J000.pdf)

⁹ http://www.levego.hu/kiadvany/nft/kozopvelemenye_061108.pdf